

Издање научне грађе

Демонолошка предања и веровања из Новог Пазара и Рашке

Бојана Ђурковић

У овом прилогу саопштена су демонолошка предања и веровања из Новог Пазара и Рашке која је забележила Бојана Ђурковић, студенткиња Српске књижевности с општом књижевношћу на Филолошком факултету у Београду. Бојана Ђурковић је 23. фебруара 2008. у Новом Пазару интервјуисала своје блиске рођаке: Ђорђа Милојевића (рођен 1924. у Новом Пазару) и Јелицу Максимовић (рођена 1958. у селу Трнавци, општина Нови Пазар). Наредног дана, 24. фебруара 2008, Бојана Ђурковић снимила је у Рашкој и рођаку Бранку Никодиновић (рођена 1950. у Новом Пазару). Грађа је прикупљена у оквиру израде фолклорног пројекта из Народне књижевности. Неколико дана пре снимања саговорници су били упознати с темом фолклорног пројекта и припремили су се да казују о личном искуству везаном за контакте с оностраним. Збирка је снимљена дигиталним фотоапаратом, а видео снимак, транскрипт и протокол чувају се на Филолошком факултету у Београду.

Кључне речи: теренско истраживање фолклора, Нови Пазар, Рашка, демонолошка предања, приче о личном искуству, народна веровања

Лупање на прозору

Ђ.М.: Неко на она прозор дрм, дрм, дрм...

Ђ.Ђ.: Колико је то сати било?

Б. Н.: Пола један.

Ђ.М.: Један сат ноћу. Ај то прође и још једном дрм, дрм. И ја после-на диго се, отвори прозор... Ко је то?

Ђ.Ђ.: Отворио си прозор?

Ђ.М.: Отворио, нико се не јавља. Ја послен узмем пиштољ, пуцам онако на...

Ђ.Ђ.: У празно?

Ђ.М.: Не, кроз прозор. И више се не јави. И од онда се више не јави, никако. Трипут је дрмнуо кроз прозор.

Б.Ђ.: Три пута? Јеси ли излазио из куће?

Ђ.М.: Кажу да има неки духови, који ђаво зна...

Б.Ђ.: Па шта ти мислиш да је то?

Ђ.М.: А?

Б.Ђ.: Шта ти мислиш да је?

Б.Н.: Шта мислиш ти да је то било? Није био нико од народа. Нешто...

Ђ.М.: Нема, није био нико. Ја сам после изјутра, био је снијег.

Ђорђе Милојевић

Ђорђе Милојевић

Приказаније поред гробља

Ј.М.: Ја сам Јелица Максковић, родом сам из Трнаваца. Е, удала сам се горе у Плешин, пу, далеко у Голију, стварно. Али никад нисам нешто веровала кад почне народ нешто да прича у та веровања, ал једне прилике, кад се то мени десило, е, од тад, ево колико има – дваес и шес година од тад има, ја не смијем ноћи нигде да мрднем...

Б.Ђ.: Зашто?

Ј.М.: Моје дијете, кад сам... Сели ми, отишли у суседно село, тамо на неко прело, прели оно, и до касно у ноћ. И сад нама треба да идемо преко неке ријеке ту, и гробље има једно. Ми кренемо, донекле иду, нас пет, шес жена ишле заједно, оно, како које село – растурене куће, тамо-вамо, једна тамо, једна вамо, и ја сам морала сама д' идем, богами, једно сат времена сам морала д' идем. А ноћ, глуво доба, било је

пола три ноћи. Прошло тако, било још, баш оно касно било. Јоој! Кад сам прошла поред једног гробља, кад се нека сила на мене навалила, неки терет. Ја носи, носи, носи... И идо, и све идем као напријед, и никако да мрдам.

Б.Ђ.: Јеси л' ти то осећала?

Ј.М.: Никако, да идем напријед. Ето ти, цијелу ноћ сам ја, а ту поред тог гробља била близу ријека. Све уз ријеку, никако д' идем путем, ка кући, супротно треба, то ме све терет води да идем уз ријеку, горе-доле, горе-доле. Цијелу ноћ, ја до изутра, до пет сати, док се нису у то друго село чули петлови запева. Цијелу ноћ сам ја носила та терет на леђима.

Б.Ђ.: И шта то значи?

Ј.М.: Не знам. Неко каже приказаније... Ал прије тога сам видела, кад сам се нешто окренула, бијело било. Као да за мном иде. Ја сам пожурила д' идем, оно ми као скочи на леђима. Од тад, никад више не смијем д' идем ноћи. Ниђе. Како се упале светла, ја не излазим из куће. Не знам шта је то, али од тад стварно верујем. Кад неко каже: „То не верујем“ – ја верујем.

Јелица Максовић

Плач који најављује смрт

Ј.М.: И једне прилике, ето ти, и ово ћу да ти испричам. Уф... Како је то жалосно било... Кад сам ја... [прекид снимка]. И сад, моја мајка је била жива, она је умрла, сад треба д' идемо на сахрану, да прођу поред наше куће поворка, а она беше поломила кук, оно, опоравила се од тога, носила штаци. И њој дошла друга једна комшица код нас да попије кафу и ја д' идемо заједно, а она ти оно. Оде доле, испод куће, каже: „Одо да ставим свињама.“ Оде она да стави свињама. Кад се чула нека кукњава, као да она оно паде, а мене само оно поче. Ај, ај, ај! Ја реко, она паде. Боса, полетим како сам онако била у кући.

Б.Ђ.: Па је л' био још неко ту?

Ј.М.: Једна комшица дошла, и она, исто и она чула то, како је то било. Ајде све то, ми рачунамо, она виче, ја реко, доле полети, мислим мама ти паде. „А да шта је, што сте потрчале оба двије? Ми чусмо неки врисак, као да ти кукаш.“ – „Ја, реко, ти си пала поново и поломила ногу, повредила.“

Б.Ђ.: А она шта каже?

Ј.М.: „А да нисам дијете, видиш да ми ништа не фали.“ И вратисмо се. Можда је, каже, то што је данас сахрана, њој је та комшица тет-

ка била. Па можда је, каже, и због тога. Причинело ти се то да буде. А Милка и ова комшика, она виче: „А да заједно смо... И мени се, и ја сам исто чула то.“ Ми ти заједно полетимо. Е, моје дијете, а то није, него после два дана мени сестра умрије. То је то, значи, ипак има Бога, има нечега, постоји нешто, нека сила постоји. Не знам више шта да ти кажем. Ето. Има нешто. Има...

Јелица Максовић

Јелица Максовић

Гавран, црна птица

Ј.М.: Још више се нешто уверавам у та народна веровања. Ето ти то је било прије дваес пет година, шес, кад се мени десило, па послен прије дванес година, кад ми је сестра умрла. Али ово, дијете, прије два месеца, нема, свекрва кад хтеде да ми умре. Ето ти, прије два дана њене смрти здрава жена била и све то. Кад на прозору дође једна мала птичица и поче...

Б.Ђ.: Која птичица?

Ј.М.: Не знам како се зове, они вичу гавран, црна птица. И дође, и поче д' оно да пијуче неки чудан звук, и све то. Све су то причали о томе. Ја ту птицу до тад нисам нешто виђала, кад ето, дошла и код мене на прозор и све. Не прође два дана, богами ће, каже, неко...

Б.Ђ.: Ко је видео ту птицу?

Ј.М.: И ја, и муж, и снаа ми, ми видосмо ту птицу, и унукица ми виче, каже: „Баба, пију, пију, пију...“, виче, „Пију, пију, пију“. Не прође ни два дана, мени свекрва умрије. Ето ти, а сви вичу, кад дође тако та птица на прозор и почне да пијуче, да ће бит нека смрт. Све више се уверавам у та народна веровања. И има нешто, има, има. Мислим, ја сам убеђена у то да постоји нека сила, нешто има. Ето ти.

Јелица Максовић

Топот коња

Б.Н.: Седели смо једне вечери ја и Милка, Јелица и Ђоле. И наједном се около куће чула ко нека опасна галама, као да се коњи тркају. Ми смо потрчали напоље да видимо шта је, међутим, није било ништа.

Б.Ђ.: Где око куће?

Б.Н.: Око куће, наше. Око наше куће. Пошто није било ништа, ми смо побегли у собу, уплашили смо се да нису неки духови... Није прошло ни десет дана, из наше куће је умрла млада особа, значи да је то било...

Б.Ђ.: Ко?

Б.Н.: Миланка, Миланка је умрла. Онда смо ми, овај, били сигурни да су то били неки духови који су њу тражили.

Б.Ђ.: После колико је умрла?

Б.Н.: После десет дана је умрла. И онда смо ми поверовали да постоји нека сила која човека наводи на то да верује. И тако.

Б.Ђ.: И то су сви чули, ниси само ти?

Б.Н.: То су сви чули, то су сви чули, баш сви су чули, што су били у собу, ми смо се уплашили да није неко пао...

Б.Ђ.: А какав је то звук био?

Б.Н.: То је био звук, ко коњи да се тркају... Исто ко да се коњи тркају. Изашли смо и нигде никаквих коња није било... И то ти је то.

Б.Ђ.: Јел' ти се десило још некад тако нешто?

Б.Н.: Никад ми се више ништа није десило. Никад.

Бранка Никодиновић

Бранка Никодиновић

Вилино коло

Б.Н.: Још једном ми се десило, кад сам била мала, то су ми причали кад смо радили, пластили, овај, да се не граби, да се не ради по пољима где су, овај, траве, тамније боје, да ту имају виле, да, то су неке, неко вилино коло, које може човека да, да уништи, да му нанесе неко зло...

Б.Ђ.: Ако угази у то?

Б.Н.: Ако се угази у то коло. Ја то нисам веровала, али ипак, кад сам се увече враћала кући, мени се, у сумрак је било...

Б.Ђ.: Одакле?

Б.Н.: Кад сам се враћала од стоке, стоку кад сам чувала. И кад сам се враћала кући, мени се причини, баш у том делу где је трава била затамњена, да се ту појавила нека особа, са неким засењеним лицем, са неким бледилом. И ја сам се уплашила и помислила: то су баш те виле, што су ми стари причали.

Б.Ђ.: А како је изгледала?

Б.Н.: Изгледала је нешто тамна, висока. Нешто ко засенчено је било. И онда сам ја брзо побегла у кућу, причала да ми се десило то нешто. И онда су ми стари рекли: „То су ти те виле, што смо ми рекли да не сме ту да се гази.“ Тако да је то карактеристично за ово подручје, да верују у те виле и те духове. И, овај, стално, стално мисле на то. И оптерећени су са тим духовима, са тим вилама, са тим...

Б.Ђ.: И каква су још веровања? У шта се верује још?

Б.Н.: Па највише се верује у те духове. Поготову око Божића, око тих...

Б.Ђ.: А зашто се јављају тад?

Б.Н.: Касни ноћни сати, јер се рачуна да су то некрштени дани, у то време има и тих духова, тих вила. Тад се појављује тих вила и то. И тако.

Бранка Никодиновић

Demonological Legends and Belief Narratives from Novi Pazar and Raška (Southwestern Serbia)

Bojana Djurković

Summary

The contribution contains various demonological legends and belief narratives from Novi Pazar and Raška (Southwestern Serbia), collected by Bojana Djurković in February 2008. Three interlocutors: Djordje Milojević (b. 1924 in Novi Pazar), Jelica Maksimović (b. 1958 in Trnavci near Novi Pazar) and Branka Nikodinović (b. 1950 in Novi Pazar), were interviewed about their personal experiences and traditional knowledge about supernatural and demonological beings and spirits, and contacts with the dead.

Keywords: folklore fieldwork, Novi Pazar, Raška, demonological legends, personal experience narratives, belief legends

Бојана Ђурковић

Примљено: 1. 11. 2018.

Прихваћено: 15. 11. 2018.